

Les ciències sobretot n'haurien rebut un gran perjudici, estroncant tot seguit la seva renovació i avenç i en cas d'arribar a florir hauria glaçat la flor. Cremonini, que explicava a Pàdua el tractat del cel i del món, després del descobriment dels satèl·lits de Júpiter es negà a usar mai més el telescopi perquè contradeia les afirmacions d'Aristòtil.

L'humanisme desvetllà encara més l'admiració a Galè del que sentiren els metges escolàstics; gairebé tots ells eren galenistes convençuts. En modificar Vesali l'anatomia que Galè havia ensenyat, i es dubta que mai el metge de Pergam hagués fet cap dissecció humana, el seu mestre de París, Dubois, el tracta de boig i alguns galenistes li repliquen davant dels fets innegables, que l'home havia degenerat perquè Galè no podia equivocar-se. Quan Harvey, en el segle XVII, descobrí la circulació de la sang, els metges humanistes no l'accepten pas i donen com a suprema raó, segons Richet, "que la circulació de la sang no és admesa ni per Galè ni per Aristòtil". "Aristòtil ho ha observat tot i ningú no ha d'atrevir-se a opinar després d'ell", respon Primerose a Harvey. Per als metges humanistes, l'avenç de la Medicina i tasca principal dels investigadors consistia només en netejar d'errors i interpolacions els textos clàssics.

I la Reforma encara és més feréstega. Segons Radl, "li donà un cop mortal". Per no allargar massa aquestes notes i com a mostra de com pensaven els reformistes, cal reproduir només una frase de Calví en excusar el seu excessiu rigor: "prefereixo més que totes les ciències humanes siguin exterminades de la terra que no pas que es refredi el zel dels cristians".

Per això no estranya que Radl digui, que durant el Renaixement era de bon to combatre la ciència. La ciència significa una contínua renovació de valors i d'idees i els puritans d'una banda i altra no pretenien renovar, sinó ressuscitar règims i concepcions extingides.

Repetim-ho: el que de veritat dóna la força al Renaixement no foren aquests factors que tendien també a subjectar el pensament i la Ciència. El principal element renovador foren els agents impurs a ells i que se'n desentenien i marxaven a la seva. Homes discòls, incapaçs de disciplina i ordre, però dotats d'una energia i d'un talent que trobava fàcil esplai en aquell moment que havia caigut l'autoritat despòtica de l'escolàstica.

VI.—L'ENTUSIASME DELS RENAIXENTISTES PER LA NATURALESA

La desfeta de l'aristotelisme deformat pels àrabs i més deformat pel món occidental, comportà la recerca d'una altra filosofia que també proveí Grècia. Aristòtil fou substituït per Plató. Els esperits més apassionats del Renaixement, Paracels, Servet, Agripa i molts d'altres, s'apuntalaren en Plató, en creure el seu idealisme més oposat a l'enfarfeg de lògica dels aristotèlics medievals. Però encara el Plató grec era massa sobri, massa correcte, i per això el cercaren en la interpretació corrompuda que n'havia donat l'escola d'Alexandria. I encara ells i el poble—perquè el platonisme arribà a ésser popular—el corromperen més. Molts que es deien deixebles seus no en coneixien les idees ni la terminologia i el mixtifiquen i confonen amb un taumaturc: "Plató, a qui no solament respectem per la seva filosofia natural, sinó que també pels seus miracles", diu Paracels.

Però aquell platonisme corromput tingué un avantatge: abrivà el panteisme. L'espiritualització platònica de la Naturalesa, la idea que troba com essència dels seus fenòmens i manifestacions, excita més el seu entusiasme.

La Naturalesa atrau aquells homes, perquè semblava que la veien per primera vegada un cop han davallat els vels amb els quals l'escolasticisme la volia tapar. Per això obren uns ulls com unes taronges i es llencen vers ella. Molts es desentenien de llibres clàssics i no clàssics i només volen saber el que revela la interrogació directa del món que els envolta. Paracels—per ésser el més cridaner i histriònic cal citar-lo més sovint—diu, que qui "vol aprofundir la Naturalesa ha de trepitjar-la amb els peus", anant de terra en terra, mirant-la, observant-la; bandeja els llibres i cerca coneixements en la gent vulgar, barbers, vells, gitans, xolladors de gossos i fins botxins, els qui interroga en els seus viatges. I Corneli Agripa diu que, "de vegades, una vella sense lletra és més metge que un escolàstic". Som lluny, ben lluny, de quan l'àrab Rhazes afirmava que al metge li convenia més llegir mil llibres que veure mil malalts. Imitant Luter que crema les butlles per a rompre amb el Papat, Paracels crema a la plaça de Basilea les obres de Galè i Avicena. L'esperit apassionat i iconoclasta els fa caure en un subjectivisme que en molts cops és més perillós per a la Ciència que la mateixa escolàstica.